

bankinstelling” volgens het Hof van Cassatie niet uitsluitend afhangt van de wil van de partij die zich verbonden heeft.

Cour de cassation 20 décembre 2019

DROIT CIVIL – PRINCIPES GÉNÉRAUX

Abus de droit

BURGERLIJK RECHT – ALGEMENE BEGINSELEN

Rechtsmisbruik

Dans un arrêt du 20 décembre 2019, la Cour de cassation a eu l'occasion de préciser quelles circonstances peuvent être prises en compte lorsque le juge apprécie l'existence d'un abus de droit.

L'acquéreur d'actions d'une société avait invoqué certaines garanties contractuelles à l'encontre des cédants, visant à obtenir un remboursement du prix. La cour d'appel de Liège avait rejeté la demande, au motif qu'elle constituait un abus de droit. Les éléments que l'acquéreur invoquait pour fonder son appel à la garantie, lui étaient en effet parfaitement connus lorsqu'il avait signé la convention de cession d'actions, et l'acquéreur savait pertinemment bien lors des négociations que certaines déclarations des cédants n'étaient pas conformes à la réalité. La circonstance que l'acquéreur avait en plus pris soin d'insérer dans la convention une clause qui lui permettait de faire appel aux garanties des cédants « *alors même qu'il pourrait connaître l'inexactitude des déclarations au terme d'une due diligence préalable à la cession des actions* », confirmait sa mauvaise foi.

La cour d'appel estimait que si les cédants avaient pu croire que l'acquéreur allait solliciter l'exécution des garanties, ce qui revenait à les obliger à restituer l'intégralité du prix, ils n'auraient jamais contracté avec l'acquéreur, de sorte que l'acquéreur « *commet un abus de droit en déjouant les attentes légitimes des cédants* ».

La Cour de cassation a toutefois cassé l'arrêt en statuant que « *si, dans l'appréciation des intérêts en présence, le juge doit tenir compte des circonstances entourant la mise en œuvre d'un droit né du contrat, il ne peut en revanche avoir égard à celles qui ont présidé à la naissance de ce droit* ».

Hof van Cassatie 9 maart 2020

VERBINTENISSENRECHT – ALGEMENE BEGINSELEN

Oneigenlijke contracten – Verrijking zonder oorzaak – Onverschuldigde betaling

DROIT DES OBLIGATIONS – PRINCIPES GÉNÉRAUX

Quasi-contrats – Enrichissement sans cause – Paiement indu

In een bestreden arrest van het Brusselse hof van beroep

werd uitspraak gedaan over een vordering tot terugbetaling van een onverschuldigde betaling. Het geschil had betrekking op een bijdrage voor het Fonds voor de gezondheid en productie van dieren, die geïnd was door een slachthuis t.a.v. de producent, en vervolgens doorgevoerd aan de Belgische Staat. De wettelijke basis voor deze bijdrageplicht (voor het verleden) werd in arresten van het Hof van Cassatie en het Hof van Justitie onrechtmatig geacht. Bijgevolg trachtte de producent zijn bijdrage terug te vorderen van het slachthuis. Het Brusselse hof van beroep wees de vordering af omdat de betaling reeds uit het vermogen van het slachthuis was verdwenen, en deze verarming te goeder trouw was nu het slachthuis in het kader van de toenmalige wettelijke regeling slechts handelde als een tussenschakel. Het hof van beroep wees daarbij op artikelen 1377, tweede lid, 1379 en 1380 BW, waaruit zou moeten volgen dat de accipiens enkel tot restitutie kan worden gehouden indien de betaling zich nog in zijn vermogen bevindt.

Een uitzondering op de terugbetalingsverplichting bij de ontvanger te goeder trouw is in het Burgerlijk Wetboek slechts uitdrukkelijk voorzien voor onroerende of lichamelijke roerende goederen (zie art. 1379 BW). Een belangrijke stroming in de rechtsleer nam dan ook aan dat de accipiens bij onverschuldigde ontvangst van een geldsom steeds gehouden is het nominaal bedrag terug te betalen, ongeacht zijn goede trouw (zie bv. J. BAECK, *Restitutie na vernietiging of ontbinding van overeenkomsten*, Mortsels, Intersentia, 2012, p. 26). Het mag dan ook niet verbazen dat de vleesproducent cassatieberoep aantekende.

In zijn arrest van 9 maart 2020 (C.19.0216.N-C.19.0217.N) bevestigde het Hof van Cassatie echter de zienswijze van het hof van beroep. Vooreerst bepaalde het Hof van Cassatie dat de vordering uit onverschuldigde betaling een wettelijke toepassing is van het algemene rechtsbeginsel dat niemand zich ten koste van een ander mag verrijken. Vervolgens stelt het Hof van Cassatie “*dat de vergoedingsplicht uit ongerechtvaardigde verrijking, de verrijkte niet in een nadeligere positie mag brengen dan waarin deze zich zou bevonden hebben had de vermogensverschuiving niet plaatsgevonden. Is aldus de verrijking verminderd door omstandigheden die niet aan de verrijkte zijn toe te rekenen, dan wordt slechts rekening gehouden met het resterende gedeelte van de verrijking*”. Hieruit volgt dat in geval van onverschuldigde betaling, “*de ontvanger als verweer kan aanvoeren dat hij redelijkerwijze mocht vertrouwen op de rechtsgeldigheid van de betaling, hij het ontvangen bedrag heeft doorbetaald en tussen de ontvangst van de betaling en de doorbetaling een nauw verband bestaat*”. Dit is volgens het Hof van Cassatie “*onder meer het geval indien de onverschuldigd ontvangen som te goeder trouw werd doorbetaald in uitvoering van een op het ogenblik van de doorbetaling bestaande wettelijke verplichting daartoe*”.